

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**СҮХБААТАР СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ ИРГЭДИЙН
ОРОЛЦООНЫ НЭГДЭЛ НАМД**

2024.08.06 № ИНАТ-2024/13-ЦТА-НА-84
танай _____-ны № _____-т

□ Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд □
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Сүхбаатар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох Иргэдийн Оролцооны Нэгдэл намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Сүхбаатар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817 - 1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817 - 6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817 - 8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгон авч үзсэн.

018020723

Дүгнэлт

Иргэдийн Оролцооны Нэгдэл намын Сүхбаатар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Иргэдийн Оролцооны Нэгдэл намын мөрийн хөтөлбөр / 3 хуудас /-ийг хавсаргав.

Хувийг: Сүхбаатар сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

**ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНЫ НЭГДЭЛ НАМЫН
СЭЛЭНГЭ АЙМАГ БОЛОН СУМДЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Хүний эрх, хувийн хэвшил, тогтвортой хөгжил, иргэний оролцоог эрхэм болгодог баруун төвийн намын хувьд Иргэдийн Оролцооны Нэгдэл Нам (ИОНН) “боловсрол, бизнесийн орчин, тогтвортой хөгжил” гэсэн гурван голлох чиглэлээр улс орныхоо хөгжилд дэвшилтэт өөрчлөлтийг авчрах зорилт тавин мөрийн хөтөлбөрөө дэвшүүлж байна. Үүнд:

Нэг: Боловсролын чиглэлээр

Боловсрол бол Монгол улсын өнөөдөр болон ирээдүйн гол хөрөнгө оруулалт юм хэмээн ИОНН үзэж буй тул “Ойрхон сургууль” хөтөлбөрийг онцгой анхаарч ажиллана. Энэхүү хөтөлбөр нь бага дунд болон насан туршийн боловсролын хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, эцэг, эх, асран хамгаалагч нарын хөдөлмөр, бизнес эрхлэх боломжийг хангах, хүн амын суурь эрүүл мэндийн асуудлыг багасгах, хот байгуулалт, нийтийн тээврийн тулгамдсан асуудлыг эергээр шийдвэрлэх, хүүхдийг эрүүл аюулгүй орчинд өсгөж боловсролтой иргэн болгоход гүн гүнзгий нөлөө үзүүлэх болно. Энэхүү хөтөлбөрийн хүрээнд:

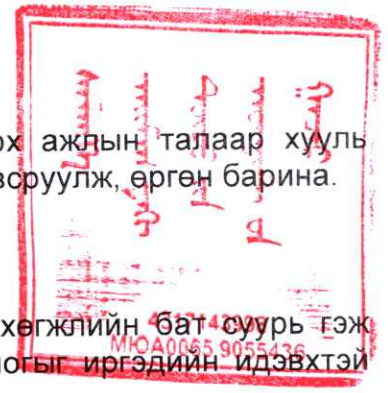
- 1.1. Хүүхэд бүр явганаар болон аливаа тээврийн хэрэгслээр гэрээс сургууль, сургуулиас гэр хүртэл зорчиход 15 минутаас илүү хугацаа зарцуулахгүй байхаар зохион байгуулалтын өөрчлөлт хийнэ.
- 1.2. Мөрийн хөтөлбөрийн 1.1-д заасан ажлыг хийхэд хамгийн түрүүнд тухайн хүүхэд байнга оршин суудаг баг, хороондоо бүртгэгдэх журмыг батлуулах ажлыг хуульд нийцүүлэн журамлах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.3. Хүүхдийн сурах орчинд сургууль, анги танхим, багш, гэр бүл, сургуулийн эргэн тойрны зай талбай, орчны хөршүүд багтах тул сургалтын үйл ажиллагааны дүрмээр мэргэжилтэн, тухайн сургуулийн багш, эцэг эх, асран хамгаалагч нар хамтран ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд бодлогоор дэмжлэг үзүүлэн ажиллана.

Хоёр. Бизнесийн орчны чиглэлээр: Шударга татвар- Тэгш орчин

Хувийн хэвшил бол улс орны эдийн засгийн гол хөдөлгөгч хүч гэж Иргэдийн Оролцооны Нэгдэл Нам үздэг учраас хувийн хэвшилд бизнесийн тэгш боломж, эрүүл өрсөлдөөний орчныг хангах нь бидний гол зорилтын нэг юм. Өнөөгийн бизнесийн орчин нь улс төр маш их холилдсон, цөөн хэдэн компани шударга бус давуу байдлаа ашиглан бусдынхаа бизнесийн орон зайг хумьсан, бизнес эрүүлээр өсөж өндийх, тэлэх нөхцөл алдагдсанаас үүдэн залуучууд эх орондоо бизнес хийхээс шантарч олноороо гадаад улс руу гарах болсон нь манай орны хөгжлийг хойш татах хэмжээнд хүрлээ гэж ИОНН үзэж байна. Иймээс татвар, төсөв, өрсөлдөөний бодлогыг доорх байдлаар өөрчилж бизнесийн орчныг сайжруулна. Үүнд:

- 2.1. Орон нутгаас өгдөг аливаа тусгай зөвшөөрөл, хяналт шалгалтыг цөөлөх болон шаардлагатай гэж үзвэл зайлшгүй олгох ажлыг хөнгөвчлөх ажлыг хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах саналыг боловсруулж, өргөн барина.
- 2.2. Тухайн хорооны иргэн төрийн худалдан авалтад оролцох мэдээллийн ил тод байдлыг бий болгож, хэрэв хуулиар заасан шаардлагыг хангасан бол тухайн

сум, аймгийн бизнес эрхлэгч давуу эрхтэй оролцох ажлын талаар хууль тогтоомжид оруулах өөрчлөлт оруулах саналыг боловсруулж, өргөн барина.

Гурав. Тогтвортой хөгжлийн чиглэлээр

Байгаль орчин, иргэний боловсрол нь тогтвортой хөгжлийн бат суурь гэж Иргэдийн Оролцооны Нэгдэл Нам үздэг ба дараах бодлогыг иргэдийн идэвхтэй оролцооны тусламжтайгаар хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- 3.1. Хур тунадас багатай, гандуу хуурайгаас үүдэн гамшиг тохиолдох магадлалтай тул эзэмшил газар болон бэлчээрийн ногоон бүрхүүлийг нэмэгдүүлэх "Хурын шим" хөтөлбөрийг боловсруулан, хэрэгжүүлэхэд анхаарч ажиллана. Усны хүртээмж багатай Монголд орны хувьд иргэд ганцаараа буюу хамтран өөрийн болон дундын эдэлбэр газарт ногоон байгууламж барих түүнийг хувийн хэвшлийн банк санхүүгийн байгууллагаас санхүүжүүлэх үйл ажиллагааг хөхиүлэн дэмжсэн хууль, эрх зүйн орчин бүрдүүлэхэд анхаарч ажиллана.
- 3.2. Монгол орны байгаль цаг уур, газар зүйн нөхцөл байдлын онцлогт нийцсэн, цаг уурын өөрчлөлтөд дасан зохицох аливаа үйл ажиллагааг иргэд хувийн хэвшилтэй хамтран шийдэж үр дүн гарч байгаа бол тэдгээр үйл ажиллагааны тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн зохион байгуулалтын ухаалаг дэмжлэг үзүүлнэ. Нэг удаагийн далайлтаар компаничлах замаар аливаа тогтвортой шийдлийг устгадаг байдлыг таслан зогсооно.
- 3.3. Орчны бохирдлыг багасгахад иргэдийн оролцоотой, тогтвортой шийдлийг дэмжинэ. Ногоон хөгжилд зориулсан болон орчны бохирдлын эсрэг бүтээгдэхүүн нь эрс тэс уур амьсгал, хэрэглэгчдийн соёлд нийцэх эсэх нь 24 сарын ашиглалтын явцад нотлогдсон бол худалдан авалт, бусад хөнгөлөлтийн дэмжлэгт хамрагдахад дэмжлэг үзүүлэх хууль, эрх зүйн орчин бүрдүүлэхэд анхаарч ажиллана.
- 3.4. "Иргэдийн оролцоо - Нийтийн Хяналт"-ын соёлыг бүтээн байгуулалтын талбар болон орон нутгийн удирдлагад тавих иргэний хяналтыг тогтмол гүйцэтгэж хэвшинэ. Аливаа бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын ажлыг иргэдийн оролцоогүйгээр шийддэг байдлыг хална.
- 3.5. Аливаа бүтээн байгуулалт болон хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагааг эхлэхээс хамгийн багадаа нэг жилийн өмнө үйл ажиллагаанд шууд өртөх иргэдтэй уулзалт, танилцуулга хийдэг, хэрэв иргэдийн 85% нь дэмжвэл төслийг эхлүүлэх зөвшөөрлийг авах ба нөхөн төлбөрийн асуудлыг эрх ашиг нь хөндөгдөж буй талуудтай заавал тохирч, гэрээгээр баталгаажуулсан байхыг шаарддаг хууль, эрх зүйн орчин бүрдүүлэхэд анхаарч ажиллана.
- 3.6. Эрх ашиг нь хөндөгдөж буй талд олгох нөхөн төлбөр болон орчны иргэдийн хөдөлгөөний нягтралд орж буй өөрчлөлтийг хэрхэн зохицуулах зэрэг асуудлыг тусгасан гэрээгүйгээр тухайн төслийн үйл ажиллагааг эхлүүлэх зөвшөөрөл өгсөн байвал иргэдтэй зөвшилцөөгүйн улмаас учирсан хор хохирлыг уг ажлыг эхлүүлэхийг зөвшөөрсөн албан тушаалтнаар төлүүлдэг байх хууль, эрх зүйн орчин бүрдүүлэхэд анхаарч ажиллана.
- 3.7. Улсын төсвийн болон орон нутгийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх аливаа бүтээн байгуулалтын ажлын байршлыг сонгох асуудлаар заавал нийтийн сонсгол хийх, нээлттэй хэлэлцүүлэг, сонсголын зардлыг тухайн төслийн төсөвт тусгадаг байхаар хууль, эрх зүйн орчин бүрдүүлэхэд анхаарч ажиллана.
- 3.8. Улс, орон нутгийн төсөв, олон улсын болон гадаад дотоодын хөрөнгө оруулалтаар санхүүжүүлж буй аливаа төсөл, бүтээн байгуулалт нь тухайн

орон нутгийн гамшгаас хамгаалах байнгын, үндсэн бүтцийг эвдэх, устгах, гамшгаас хамгаалах чадавхыг сулруулах, эсхүл ийм бүтэц байгуулахаар төлөвлөсөн байршлыг эзлэх, хааж хаших үр дагавартай байгаа бол уг төсөлд зөвшөөрөл олгохыг хориглоно. Хэрэв үүнийг зөрчиж зөвшөөрөл олгосон бол зөвшөөрөл олгосон бүх шатны албан тушаалтанд ногдуулах хариуцлагын тогтолцоог нэмэгдүүлэх хууль, эрх зүйн орчин бүрдүүлэх чиглэлээр санал гаргаж, дэмжиж ажиллана.

- 3.9. Гамшгаас хамгаалах байгууламжийг гэмтээх, өөрчлөх, эвдэх, устгах зөвшөөрөл өгсөн албан тушаалтанд ногдуулах хариуцлагын тогтолцоог нэмэгдүүлэх хууль, эрх зүйн орчин бүрдүүлэх чиглэлээр санал гаргаж, дэмжиж ажиллана.
- 3.10. Иргэний боловсрол, иргэд орчныхоо болон Монгол улсынхаа тогтвортой хөгжилд хувь нэмэр оруулах шийдлийг харилцан зөвшилцөж гаргах үйл ажиллагааг иргэний нийгмээр дамжуулан дэмжинэ.

